

Erik Matzen,
Strandgade 84, 2,
1401- K.
Mobil: 26309661
Mail: erik@matzen.as
13. maj 2025.

Fogh fortier det vigtigste i sin nye erindringsbog

Tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) fortier i sin nye erindringsbog "At Turde" det allervigtigste i hans tid som statsminister, hvor han som chef for VK-regeringen med sine mærkelige ideer om økonomisk politik gamblede uansvarligt med Danmarks samfundsøkonomi. Lad det være sagt straks: Det gik frygteligt galt med Fogh siddende ved samfundets økonomiske ror, og blev meget, meget dyrt for Danmark. Men det har ingen af de hidtidige boganmeldere overhovedet taget notits af.

Med Fogh som regeringschef blev han netop på grund af sine manglende handlinger den ringeste statsminister, som Danmark har haft siden 9. april 1940. Frem for at kalde sin erindringsbog "At Turde", burde den i stedet have heddet: "At være Fej".

Den svada kræver en nærmere forklaring, og den kommer nu.

Da Fogh overtog regeringsansvaret i november 2001, var samfundsøkonomien i god gænge. Den tidligere Nyrup-regering (SR) havde siden 1993 gennemført en række strukturreformer og markant fået nedbragt den meget store arbejdsløshed, der på den tid var i Danmark, da SR-regeringen trådte til efter statsminister Poul Schlüter (K) i januar 1993.

Med Fogh skulle der nu fra november 2001 andre boller på suppen end under Nyrup og i et tæt samarbejde med Dansk Folkeparti. Det kom der. Da næste valg i 2005 nærmede sig, ville regeringen have lidt mere gang i det økonomiske opsving. Derfor, sagde Fogh i 2003, havde regeringen besluttet at give det begyndende opsving "et lille puf". Der blev bl.a. åbnet op for afdragsfrie realkreditobligationer, som regeringen, sagde den konservative leder og økonomi- og erhvervsminister Bendt Bendtsen, ikke ventede nogen særlig effekt af.

Deri tog Bendtsen og Fogh-regeringen fejl. Der blev sat gang i en kæmpe lånefest, hvor danskerne med den nye mulighed for at få 10-årige afdragsfrihed i enten banken eller realkreditinstituttet kunne erhverve sig et større hus, ny bil, sommerhus, båd, lange udlandsrejser, sabbatår i familierne. De finansielle institutter tjente enorme pengebeløb på dette låneorgie.

Men hvor fik institutterne pengene fra? Det er anden del af fortællingen, som alle glemmer.

Institutterne havde ikke selv tilstrækkelig kapital til alle de lån, som de bevilgede til danskerne. Det problem fandt bankerne udveje til at klare.

Efter at dotcom-boblen var punkteret nytårsaften år 2000, blev det internationale pengemarked oversvømmet med enorme mængder af ledige penge, og markedsrenten faldt til et meget lavt niveau, og det var godt for dem, der skulle optage gæld. Det animerede danskerne til at tage et endnu større lån, og det så bankerne og realkreditinstitutter som alle tiders fidus.

Bankerne begyndte fra 2001 at optage store dollarlån i amerikanske banker, men det var korte lån, dvs. danske banker skulle aflevere dollarlånene tilbage i dollars til de amerikanske långivere efter tre måneder. Til gengæld var renten meget lav – under én procent p.a. Dvs. at danske banker lånte penge ud til danskerne til en rente på typisk 8-10 pct. årligt, og bankerne skulle først have alle pengene tilbage fra danskerne om 5-8 år. Selv skulle bankerne kun betale under én pct. årligt i renten for at låne dollars i USA. En fed fidus, syntes de.

Når lånetiden på de tre måneder var gået og bankerne skulle betale dollarlånet tilbage, optog de bare et nyt kort dollarlån i USA, og sådan kørte lånerytteriet helt til september 2008, da det sagde BANG. Problemet var, at hvis de amerikanske finansieringskilder pludselig tørrede ud, fra den ene dag til den anden, som Nationalbanken netop påpegede igen og igen over for bankerne og regeringen, så ville danske banker komme i en fandens situation. Dels skulle de betale det gamle dollarlån tilbage til tiden, ellers ville danske banker gå konkurs. Dels skulle bankerne i så fald forsøge at få danskerne til at betale deres banklån tilbage før den aftalte tid. Den ligning ville aldrig gå op.

Det var hamrende uansvarligt!

Enhver statsministers pligt

Det siger næsten sig selv, at det er enhver statsministers og regerings pligt at sætte en effektiv stopper for disse dollarlån, som udgjorde en bombe under dansk økonomi. Ellers var der alvorlig risiko for, at det kunne gå galt. Hvad det også gjorde, men herom senere.

Den tidligere nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer advarede imod denne trafik. Til Politiken sagde han 10. juni 2010: "I min tid blev vi meget utilpasse ved, at bankerne finansierede sig i det korte marked, for det er meget risikabelt. Hvis nogen får en fornemmelse af, at der er noget galt, så breder det sig som en løbeild".

Nationalbanken var tidligt ude med klare advarsler mod bankernes voksende lånerytteri. Allerede i 2001 kom første advarsel, og den blev gentaget i Nationalbankens publikationer i 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 og 2007. Advarslerne var uden virkning på VK-regeringen og dens højtuddannede embedsmænd.

Som følge af de korte lån i USA steg danske bankers samlede indlånsunderskud markant fra 2004, dvs. at bankerne samlet skyldte flere penge væk end det beløb, som danskerne samlet havde sat ind i bankerne. Et indlånsunderskud er et alvorligt krisetegn, især hvis det fastholdes over nogle få år.

For 2004 havde alle danske banker totalt opsamlet et indlånsunderskud på 32 mia. kr. Året efter voksede det til 163 mia. kr., og i 2006 yderligere til 400 mia. kr. I 2007 nåede underskuddet 522 mia. kr. og toppede i september 2008 på 656 mia. kr. Uden at Foghs VK-regering på noget tidspunkt gjorde mine til at gribe ind. Altså at danske banker samlet skyldte 656 mia. kr. mere væk end danskerne havde sat ind på deres bankkonti - 656 mia. kr., det er rigtig mange penge.

Havde VK-regeringen grebet ind, ville VK-regeringen ikke have fået gang i den lånefest, som i høj grad bidrog til dens valgsejr i februar 2005 og igen i november 2007. Så var flertallet med DF nok slet ikke blevet

genvalgt. Naturligvis havde Fogh pligt til at gribe ind i 2003, 2004, 2005 2006 eller i 2007, fordi han havde en pligt til at sikre sund økonomi i samfundet.

Derfor kan jeg ikke tage følgende ord i hans bog alvorligt: "En statsminister skal turde sætte alt på et bræt." (side 393). Forsøger Fogh at være morsom?

Eller: "Alt kan gå i stå, hvis angsten for at handle er større end ønsket om at forbedre", og "alt kan lykkes, hvis viljen til at ville er større end frygten for at fejle." (side 398)

Ordene er ikke andet end tomme floskler fra Foghs side. Det eneste tidspunkt, hvor han handlede, var da det gik op for ham, at sammenbruddet på det finansielle marked var nær. Da fik han travlt med at komme ud og væk. Han blev ikke medlem af den nye EU-Kommission i 2009, som kilder sagde, at han nu søgte ind i, og Fogh satsede derefter på at blive NATO's næste generalsekretær. Selvom Fogh benægtede det hårdnakket.

Fogh: Nu kommer finanskrisen!

Lige før den internationale finanskrisen brød ud 15. september 2008, havde Fogh en kort, privat samtale med to af sine kritikere i Venstre inde i folketingssalen, Søren Pind og Peter Christensen. Ifølge Pinds bog "Frie Ord" sagde Fogh til dem: "Lige om lidt kommer der en finanskrisen. Den bliver stor. Der vil folks privatøkonomi blive belastet. Og der vil kravet om skattelettelser komme helt af sig selv. Hvis vi giver dem nu, vil de bare brænde ud over i alt det andet. Vi tænker strategisk. Det er tåbeligt, det I siger."

Lige før finanskrisen brød ud meddelte den konservative leder Bendt Bendtsen 10. september 2008, at han straks gik af som minister. Som begrundelse angav han, at han heller ville være medlem af EU-parlamentet, når der skulle være valg til denne forsamling i 2009.

I november 2007 havde Thor Pedersen (V) meddelt, at han gik af som finansminister. Han ville hellere være formand for Folketinget.

April 2009 blev Fogh valgt som Natos nye generalsekretær, og gik af som statsminister dagen efter. Han pegede på finansminister Lars Løkke Rasmussen (V) som den nye statsminister.

Lars Løkke kaldte senere Foghs handling for timing: "Jeg havde det held eller uheld at blive statsminister, lige da det sprang (finanskrisen), på min forgængers fantastiske sans for timing".

Uffe Ellemann-Jensen (V) sagde det på en anden måde i TV-programmet "Det sidste ord": "Men jeg kunne ikke lide, den måde han pludselig stak af på og blev NATO-generalsekretær på det samme tidspunkt, hvor den internationale finanskrisen brød løs".

Som følge af Fogh-regeringens økonomiske politik, der tillod danske banker at gældsætte sig voldsomt for at kunne finansiere danskernes voldsomme stigning i lån til større hus, bil og båd, som fra 2003 gav sig udslag i voldsomt stigende huspriser, opfordrede Nationalbanken i september 2006 regeringen til via et økonomisk indgreb at bremse den alt for store aktivitet, men det var forgæves. Det var ikke regeringens opgave at optræde som barnepige for folk, lød Foghs svar.

Finanstilsynet var klar over den store fare, men kunne heller ikke formå regeringen til at gribe ind. I stedet tog dets direktør Henrik Bjerre-Nielsen den 11. september 2006 til Hotel Munkebjerg ved Vejle for at fortælle bankdirektørerne, at de nu burde dæmpe den kraftige vækst i udlåne. Han viste dem en planche, om at bankernes samlede indlånsunderskud ved udgangen af juni 2006 nu var nået op på ca. 250 mia. kr.

Alt var forgæves. Ingen kunne formå regeringen til at gribe ind, og lånefesten fortsatte.

Bernstein: Fogh har lavet

et paradigmeskifte

Den 13. marts 2008 blev det nationalbankdirektør Nils Bernstein for meget, og han besluttede denne dag på et pressemøde at tage bladet fra munden. Han fortalte journalisterne, at Fogh-regeringen havde en anden økonomisk strategi end Schlüter og Nyrup, og den kunne Nationalbanken ikke anbefale:

"I de tre seneste år har regeringen ført en konjunktur-medløbende økonomisk politik. Der er tale om et paradigmeskifte i forhold til den tidligere linje fra 1982, som Nationalbanken må fraråde, fordi det øger risikoen for økonomisk tilbageslag. Regeringen gør det modsatte af det anbefalede, nemlig midt i et økonomisk opsving at stimulere økonomien yderligere via finanspolitikken", sagde Bernstein.

Fogh mente, at det var Bernstein og Nationalbanken, som var galt afmarcheret. Det var de økonomiske lærebøger på de højere læreanstalter, som skulle skrives om, sagde han.

Den internationale finanskrise startede i juni 2007, og Fogh-regeringen fik derfor rigeligt varsel til at rebe sejlene, men det valgte den ikke at gøre. For Fogh havde besluttet sig for, at der skulle være folketingsvalg hurtigst muligt, og det skete 13. november 2007 – lang tid før valgperioden overhovedet var udløbet (februar 2009). Det havde han sine særlige grunde til, skulle det siden vise sig.

Da den amerikanske investeringsbank Lehman Brothers gik konkurs 15. september 2008, blev det dødelig alvor i Danmark. Nationalbanken måtte bruge løs af den sparsomme valutareserve for at forsvare kronekursen, som altid skal svare til ca. 7,46 kr. pr. euro.

Straks efter månedskiftet til oktober 2008 så regeringen sig nødsaget til at invitere til hemmelige forhandlinger med Folketingets partier. Det endte med en bankpakke, hvor staten udstedte en toårig garanti til de amerikanske banker og andre af danske bankers kreditorer om, at hvis de danske banker ikke kunne indfri deres gæld til den aftalte tid, ville den danske stat af sine midler betale gælden tilbage. Garantien samlede værdi opgjorde Nationalbanken til 4200 mia. kr.

Snart satte spekulanterne et stormløb ind mod den danske krone for at få kronen devalueret, hvorved spekulanterne ville score milliarder af kroner, hvis de lykkedes med det forhåbende. Det gik så hektisk for sig, at rygterne i markedet sagde, at valutakassen i Nationalbanken snart var tømt.

Nationalbankdirektør Nils Bernstein sagde det på denne måde: "Vi kunne bogstaveligt se vores valutareserve vælte ud af vores kasse. Det føltes som at køre én bil uden bremses."

Finansminister Lars Løkke Rasmussen beskrev senere situationen i Danmark: "Hvad var det for en samfundsomkostning, vi havde stået med, hvis kronen var blevet devalueret, renteniveauet var eksploderet, folk var blevet sat ud af deres huse, når flexlånene skulle fornyes ved årsskiftet 2008-2009?"

Om den tid sagde han: "Noget af det, som jeg husker meget tydeligt fra min tid, var de nætter, vi sad, hvor hele den danske banksektor var på vej ned, hvor der var risiko for, at Danske Bank ikke kunne åbne om mandagen, med mindre vi fandt en løsning i løbet af weekenden. Det var på mange måder et skifte fra vind ind i ryggen – og alt handlede om offentligt forbrug, til at nu var vi nødt til at tage handsken i den anden hånd, altså at stramme op."

Tilfældigt møder Lars Løkke i starten af oktober 2008 ATP's fondsdirektør Bjarne Graven Larsen og laver med ham og ATP en aftale om, at ATP skal sælge sine tyske statsobligationer i euro for 110 mia. kr. og sælge de mange euro til Nationalbanken for danske kroner. Det bidrager gevaldigt til at redde valutareserven.

Til gengæld skulle staten for første gang udstede 30-årige statsobligationer (normalt højst 10-årige statsobligationer) for 60 mia. kr. til en effektiv rente på ca. 4,6 pct., og alle de obligationer skulle ATP købe.

Den handel godkendte Anders Fogh som statsminister. Selvom det ville påføre skatteyderne en ekstra milliardregning, og selvom staten ikke selv havde behov for at låne de 60 mia. kr. af ATP.

Nationalbankens sabotage

Men Nationalbanken saboterede handelen, og solgte en stor del af obligationerne til alle andre end ATP. Hvilket fik ATP til at slå i bordet. Lars Løkke intervenerede over for Nationalbanken, og staten måtte udstede 30-årige statsobligationer for yderligere 27,6 mia. kr. for at leve op til aftalen med ATP. Resultatet blev, at skatteyderne måtte betale 120 mia. kr. i renteudgift for et samlet lån på 87,6 mia. kr., som staten ikke selv havde behov for. Alt sammen med Foghs accept.

Fogh skriver i sin bog, at når journalisternes spørgsmål på det ugentlige tirsdagspressemøde kørte i ring, "gav jeg ofte ordet til en lidt nørdet økonomisk journalist, som jeg kunne give et lidt nørdet svar."

På et tirsdagspressemøde spurgte jeg Fogh, hvorfor vi fik finanskrisen i Danmark, når regeringen førte den rette økonomiske politik. Han svarede, at finanskrisen intet som helst havde med regeringens økonomiske politik at gøre, for der var intet at komme efter. Derimod, sagde han, at det alene var forhold i USA, som var årsag til finanskrisen i Danmark, og ikke regeringens politik: "En tsunami har bredt sig fra USA og bølget sig over Atlanterhavet og skyllet ind over de danske kyster," sagde han.

Jeg spurgte Fogh: "Men hvorfor er regeringen begyndt at udstede 30-årige statsobligationer, når alle og enhver i dette land ved, at de er dyrere for staten i renteudgift end en 2-årig, en 5-årig eller en 10-årig statsobligation. Foghs nørdede svar lød: "For at få svar på det spørgsmål, må du hellere henvende dig i Finansministeriet."

Løkkes aftale med ATP blev af Finansministeriet og Nationalbanken holdt hemmelig i 13 år for Folketinget og offentligheden, og når der blev spurgt ind til det fra Folketinget, svarede Finansministeriet med en løgn. Heller ikke Rangvid-udvalget ville fortælle sandheden, og undgik bevidst at komme ind på ATP-aftalen i dets store rapport om finanskrisens årsager.

Først med Rigsrevisionens undersøgelser i 2022, som Enhedslistens statsrevisor Frank Aen fik sat i gang, lykkedes det at få sandheden frem.

Alle bør nu kunne forstå, at det er kujon- og krysteragtigt af Fogh, at han i sin nye erindringsbog på 556 sider ikke forklarer sig ordentligt omkring finanskrisen og dens årsager.

Fogh kommer heller ikke ind på Ambi-skandalen fra 1987-1992, som han i høj grad var årsag til som skatteminister. Han havde gjort sig til som liberal hedspore med evindelige krav om lavere skatter. Han ville derfor ikke være med til at forhøje momsen til 25 pct. fra 1988 mod før 22 pct., men krævede, at afskaffelsen af en række arbejdsgiverafgifter skulle finansieres med en momsagtig afgift oveni momsen. Skatten på 2,5 pct. blev kaldt en ambi-afgift og skulle beregnes som en moms.

Problemet var, at det var ulovligt i hele EF-området (nu EU) at have to konkurrerende momssystemer kørende samtidig, hvilket regeringen gentagne gange tydeligt blev advaret imod af embedsmændene.

Det var Fogh tydeligt fuldstændig ligeglad med og krævede ambien indført.

I 1992 faldt dommen ved EF-domstolen i Luxembourg, og den var hård. Ambien var ulovlig og skulle straks afskaffes, og Danmark skulle ifølge domstolen betale provenuet for fire år på i alt 55 mia. kr. tilbage. Det sidste fik regeringen dog delvis forhindret. Der kom krav fra 27.000 virksomheder om tilbagebetaling af ambi-afgiften, og indtil 2004 havde staten imødekommet krav i ca. 19.000 sager og tilbagebetalt ca. 1,4 mia. kr.

Staten måtte i 1992 opgive at få opkrævet 4,2 mia. kr. i ambi fra virksomheder, der havde opkrævet afgiften hos deres kunder i 1991. De 4,2 mia. kr. fik virksomhederne lov til at stoppe i egen lomme, da man ikke kunne opkræve en skat og beløb, som nu af EF-domstolen var dømt ulovlig. Det ville danske domstole ikke tillade.

Det hedder: Undskyld, Fogh

Fogh nævner i bogen sin grundlovstale fra 2001, hvor han beskylder Finansministeriets daværende departementschef og senere udnævnt af netop Fogh til departementschef i Statsministeriet, Karsten Dybvad, for at levere "socialdemokratisk partipropaganda", og Fogh sagde i 2001, at man ikke længere kunne regne med de notater og beregninger, der kom fra Finansministeriet.

Når jeg læser Foghs talemanuskript i dag, må jeg sige, at hele talen er uværdig for en statsministerkandidat fra Venstre. Og Fogh kan ikke nøjes med at sige til Nils Bernstein, der på den tid var departementschef i Statsministeriet, at han nu var blevet klogere, og derfor i dag "ville jeg på enkelte punkter have udtrykt mig anderledes".

Dette svar er også uværdigt. Hvis man er et ordentligt menneske, siger man til rette vedkommende: Jeg giver en uforbeholden undskyldning til Dybvad og Bernstein og Finansministeriets øvrige embedsmænd fra den tid. Den undskyldning bør Fogh også give til Ole Stavad og Anker Jørgensen. Som minimum.

Foghs bog beskæftiger sig mest med udenrigsanliggender. Det interessante er, at han var meget lidt hjemme i de dele, da han tiltrådte som statsminister i november 2001.

Men det var tiden som statsminister, der overhovedet gjorde det muligt for ham at blive NATO's generalsekretær fra 2009.

Da Fogh april 2009 forsvandt ud af Statsministeriet, blev det Lars Løkkes opgave sammen med den nye finansminister Claus Hjort Frederiksen (V) at foretage de nødvendige økonomiske indgreb i dansk økonomi, som Fogh ikke selv ville gennemføre. Det gik bl.a. ud over efterlønnen, der med støtte fra Dansk Folkeparti og Radikale blev reduceret til næsten ingenting. Og Danmark gennemgik nu en økonomisk nedtur fra 2009 og frem til omkring 2013 med seks bankpakker. Derfor tabte Løkke folketingsvalget i 2011 og hans regering måtte gå af og afløstes af en ny regering med Socialdemokratiet, Radikale og SF og med Helle Thorning-Schmidt (S) som ny statsminister.

Kilder:

Anders Fogh Rasmussen: bogen At Turde, Gyldendal 2025.

Danske bankers indlånsunderskud: svar fra økonomi- og erhvervsminister Lene Espersen (K) på spørgsmål 27 ad L102 og L103, stillet i Folketingets erhvervsudvalg den 26. januar 2009 efter ønske fra Enhedslistens Frank Aaen.

Danske bankers låntagning i USA er nærmere beskrevet i Nationalbankens publikationer efter finanskrisens udbrud 15. september 2008.

Nationalbankens advarsler om den store risiko ved kort låntagning i USA er beskrevet i Nationalbankens årlige publikationer fra 2001 om finanssektoren, bl.a. i Kvartalsoversigt 2-2001, side 35-37, *Kvartalsoversigt 1-2007, side 111-115, Kvartalsoversigt 4-2008, side 1-38 + 97-100, Kvartalsoversigt 1-2011, side 121-140.*

Søren Pind, bogen Frie Ord, side 191 og 192.

Anders Fogh Rasmussen: citat fra TV2 News, 29. november 2007, og fra Statsministeriets tirsdagspressemøde 27. januar 2009.

Nils Bernstein, tale på Finansrådets årsmøde, december 2008 (gengivet i Kvartalsoversigt 4, 2008, tale på Finansrådets årsmøde, december 2006 (gengivet i Kvartalsoversigt 1 fra 2007)sw, tale på konference i Politikens Hus, 12. november 2010, tale på CBS, 22. marts 2010.

Nationalbanken, Statens Låntagning og Gæld 2008, Kvartalsoversigt, 4. kvartal 2008, Selskabsmeddelelse af 4. november 2008, Beretning og Regnskab 2008, side 13-15.

Randvid-rapporten, september 2013.

Lars Løkke Rasmussen: bemærkning om finanskrisen 2008 på møde i Folketingets Europaudvalg, 17. marts 2017, ca. kl. 12,23, bog "Om de fleste og det meste", Politikens Forlag 2020, side 127-131, Finansministeriets film "Den Røde Bygning 300 år", interview med bl.a. Løkke, og filmen kan ses på ministeriets hjemmeside fm.dk.